

DOCUMENT DE ANALIZĂ ȘI PROGNOZĂ ECONOMICĂ NR. 3/2012

DATA: 07/06/2012

COMPARAREA STRATEGICĂ A OPȚIUNILOR INTEGRAȚIONISTE ALE REPUBLICII MOLDOVA: INTEGRAREA ECONOMICĂ APROFUNDATĂ ȘI CUPRINZĂTOARE CU UE VERSUS ADERAREA LA UNIUNEA VAMALĂ RUSIA-BELARUS-KAZAHSTAN

VALERIU PROHNIȚCHI

Sumar: Acest document a fost elaborat pentru a analiza și compara impactul economic al celor două opțiuni integraționiste de bază pe care le are Republica Moldova: 1) intensificarea integrării economice cu Uniunea Europeană prin constituirea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător și 2) aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan. Analiza se bazează pe rezultatele unor simulări economice efectuate cu ajutorul unui model de Echilibru General Aplicat (EGA). Simulările realizate arată că intensificarea integrării comerciale cu UE este o opțiune de departe mult mai preferată sub aspectul impactului economic, decât aderarea la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan. În pofida unor costuri legate de implementarea standardelor sanitare și fitosanitare recunoscute de UE, prima opțiune asigură o creștere economică și a bunăstării cetățenilor pe termen mediu și lung. A doua opțiune are efecte negative asupra bunăstării cetățenilor și asupra creșterii economice, subminând eforturile de modernizare tehnologică și de valorificare a potențialului competitiv al economiei moldovenești. Reducerea de 10% promisă de Federația Rusă la prețul gazului livrat unor țări-membre ale CSI pentru aderarea la Uniunea Vamală nu este în stare să compenseze efectele economice negative cauzate de majorarea tarifelor vamale în cadrul Uniunii Vamale.

Acest document apare cu suportul financiar acordat de Fondul Centrelor Analitice al Institutului pentru o Societate Deschisă din Budapesta, Ungaria (Think-Tank Fund, Open Society Institute)

Notă: afirmațiile, opiniile și concluziile din acest document aparțin autorilor și nu sunt în mod necesar împărtășite de organizația finanțatoare

Cuprins

Introducere	4
Contextul problemei.....	4
Despre Modelele EGA.....	5
Scenariile analizate.....	6
Rezultatele simulării	7
Analiza sensibilității și riscurilor modelării	10
Concluzii și recomandări politice.....	10
Lista referințelor bibliografice.....	13

INTRODUCERE

Acest document a fost elaborat pentru a analiza și compara impactul economic al celor două opțiuni comerciale de bază pe care le are Republica Moldova: 1) intensificarea integrării economice cu Uniunea Europeană prin semnarea unui Acord de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător ca parte a Acordului de Asociere cu UE și 2) aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan. Analiza se bazează pe rezultatele simulărilor economice efectuate de autor cu ajutorul unui model de Echilibru General Aplicat (EGA).

Documentul începe prin clarificarea contextului problemei analizate și explicarea implicațiilor generale de politici pe care le au cele două opțiuni strategice ale Moldovei.

În continuare, este explicat pe scurt modelul EGA și relevanța acestuia pentru obiectivul analitic asumat.

În secțiunea a treia sunt formulate ipotezele și scenariile simulate cu ajutorul modelului EGA.

În secțiunea a patra sunt expuse și interpretate principale rezultate ale simulărilor.

Secțiunea a cincea analizează pe scurt sensibilitatea modelului la schimbarea ipotezelor ce stau la baza simulărilor.

Partea finală trage concluziile de rigoare și face unele recomandări de politici.

CONTEXTUL PROBLEMEI

În ultimul timp, în Republica Moldova se discută tot mai mult despre opțiunile strategice pe care le are țara pentru dezvoltarea sa pe termen lung. După cum arată sondajele de opinie publică¹ și analiza de conținut a discursurilor politice, societatea moldovenească și elitele politice naționale sunt polarizate: o parte consideră că Moldova trebuie să continue integrarea europeană, urmărind, în ultimă instanță, aderarea la UE; o altă parte a cetățenilor și a elitelor politice consideră că Moldova trebuie să renunțe la actualul său vector european și să adere la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan (UV RBK).

Însă majoritatea disputelor în care se angajează exponenții celor două curente sunt într-o măsură mai mare determinate de preferințe ideologice și de emoții, decât de o înțelegere clară și obiectivă a efectelor pe care le au cele două opțiuni pentru dezvoltarea țării.

Pentru a aduce în aceste discuții mai multă consistență, prezentul document își propune să analizeze și să compare consecințele economice ale principalelor două opțiuni strategice ale Republicii Moldova: intensificarea integrării comerciale cu UE și aderarea la Uniunea Vamală RBK. Ce presupun, în linii mari, cele două opțiuni strategice?

Pentru Republica Moldova, intensificarea integrării sale comerciale cu UE presupune, în primul rând, reducerea la zero a tarifelor vamale la importurile sale din UE și din Turcia.

¹ Vezi rezultatele sondajului sociologic Barometrul de Opinie Publică – aprilie 2012, realizat de Institutul de Politici Publice, <http://ipp.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=610&parent=0>.

Reamintim aici că semnarea unui acord de liber schimb cu Turcia este o condiție pusă de UE pentru crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător între Moldova și Uniunea Europeană. Totodată, integrarea comercială europeană mai presupune că UE și Turcia vor anula tarifele vamale la importurile din Moldova. Aceasta înseamnă, în ultimă instanță, prețuri mai bune primite de exportatorii moldoveni pe cele două piețe. Evident, există și anumite costuri pe care trebuie să și le asume producătorii moldoveni, în special pentru a respecta standardele și normativele europene și pentru a putea să acceseze piețele.

Aderarea Republicii Moldova la UV RBK are câteva implicații semnificative. În primul rând, teoretic aceasta ar însemna tarife vamale zero pe care membrii UV RBK (inclusiv Moldova) și le-ar acorda reciproc. Însă comerțul Moldovei cu cele trei țări membre ale UV RBK deja este liberalizat. Prin urmare, nu ar trebui să ne așteptăm la careva efecte de pe urma anulării unor tarife vamale care deja sunt practic nule. În al doilea rând, și mult mai important, aderarea la UV RBK presupune că Moldova va adera la politica vamală comună a membrilor UV. Mai exact, aceasta va presupune ajustarea tarifelor vamale moldovenești la cele ale Federației Ruse, care are vocea principală în politica vamală comună (este greu de crezut că aderând la UV RBK Moldova va fi în stare să-și impună propria viziune asupra politicii vamale comune). În prezent, tarifele vamale rusești sunt în medie de 2.7 ori mai mari decât cele moldovenești.

Pe lângă anularea / erijarea barierelor comerciale, în cazul UV RBK se presupune că va mai exista un impact semnificativ invocat de suporterii aderării la UV RBK, un „bonus energetic” care, la părerea acestora, se va materializa prin reducerea prețurilor la gazul importat din Federația Rusă.

DESPRE MODELELE EGA PE ÎNȚELESUL TUTUROR

Modelele de Echilibru General Aplicat (EGA) sunt sisteme (foarte) mari de ecuații liniare și neliniare care descriu comportamentul unui sistem economic. Sistemele economice care pot fi analizate se încadrează într-o gamă vastă, pornind de la o simplă gospodărie casnică și terminând cu întreaga economie globală. Această clasă de modele este utilizată, în special, pentru analiza cantitativă a modului în care șocurile externe se propagă în sistem și cum sistemul economic analizat tranzitează de la echilibrul inițial la noul echilibru. Modelele date se bazează pe recunoașterea faptului că șocurile se pot propaga în maniere completamente neliniare și pot avea efecte de runda a doua neașteptate. Chiar dacă nu își asumă pretenția de a prognoza foarte exact felul în care economia se va adapta la condițiile de după șoc, modelele EGA oferă decidenților de politici un suport inestimabil pentru o înțelegere disciplinată a impactului deciziilor pe care urmează să le adopte și pentru a compara opțiunile de politici pe care le au la dispoziție.

Există diverse tipuri de modele EGA. Modelele EGA neoclasică se bazează pe teoria walrasiană a echilibrului general; în cadrul acestor modele, firmele maximizează profitul, consumatorii maximizează utilitatea, factorii de producție sunt utilizați la întreaga capacitate, iar echilibrul este atins prin ajustarea prețurilor și salariilor. Modelele EGA structuraliste admit ocuparea parțială a factorilor de producție și existența rigidităților de piață, fiind posibile diferite mecanisme de echilibru macroeconomic și a piețelor factorilor

de producție. Modelele EGA pot fi statice (doar compară parametrii care descriu echilibrul inițial cu cei ai echilibrului final) sau dinamice (arată cum anume economia evoluează de la echilibru la altul).

Modelele EGA sunt implementate pe baza așa-numitor Matrice de Contabilitate Socială (eng. Social Accounting Matrixes). Matricele de Contabilitate Socială (MCS) reprezintă seturi de date cuprinzătoare și detaliate, în forma unor matrice pătratice, care ilustrează fluxurile reale și monetare dintre diferiți agenți economici (conturi): producători, mărfuri, consumatori, guvern, lumea externă etc. Nivelul de detaliere depinde doar de necesitățile analitice și datele statistice disponibile. Fiecare cont este reprezentat de o coloană (care ilustrează cheltuielile contului respectiv) și un rând (veniturile), sumele cărora sunt egale.

Model EGA utilizat în cadrul acestui document reprezintă o versiune extinsă și ajustată a modelului standard descris în Lofgren et al, 2002. Acest model este calibrat pe baza unei MCS pentru anul 2010, elaborată de Centrul Analitic Independent EXPERT-GRUP, utilizând date statistice oferite de Biroul Național de Statistică, Banca Națională a Moldovei, Ministerul Finanțelor și Serviciul Vamal al Republicii Moldova. MCS are un nivel foarte înalt de dezagregare, incluzând 36 tipuri de activități economice, 35 de bunuri și servicii produse, 3 tipuri de costuri tranzacționale, 6 tipuri de factori de producție, 2 tipuri de gospodării casnice (rurale și urbane), guvernul, 5 tipuri de taxe, inclusiv cele vamale dezagregate pe regiuni geografice și 5 regiuni geografice cu care se face comerțul internațional.

Modelul EGA utilizat este static, în sensul că: 1) acesta permite simularea efectelor nete ale unor șocuri economice sau decizii de politici, fără a arăta cum se propagă în timp aceste efecte și 2) modelul nu poate să țină cont în mod adecvat de schimbările care se pot produce în dotarea economiei cu factori de producție. Totodată, aceste neajunsuri sunt practic neglijabile atunci când este vorba de compararea diferitor scenarii și opțiuni, obiectiv pe care și ni l-am propus în acest studiu.

SCENARIILE ANALIZATE

Au fost rulate trei scenarii de bază:

- **DCFTA:** a) anularea tarifelor vamale moldovenești la importurile din UE și Turcia; b) majorarea cu 5% a prețurilor de export pentru produsele agroalimentare moldovenești livrate pe piața europeană, pentru produsele industriale tarifele europene deja fiind zero; c) majorarea cu 20% a prețurilor de export pentru produsele agricole și cu 5% a prețurilor de export pentru produsele industriale moldovenești livrate pe piața turcă²; d) majorarea costurilor de producție cu 8% în sectorul agricol, condiționată de necesitatea de a satisface standardele sanitare și fitosanitare europene (EUREPGAP)³.

² Aceste majorări ale prețurilor de export au fost estimate de autor pe baza analizei tarifelor actuale aplicate de UE și Turcia față de importurile din Republica Moldova și calcularea efectului asupra prețurilor primite de exportatori după anularea acestor tarife. O analiză a instrumentelor politicilor comerciale vedeți în WTO, ITC and UNCTAD, 2011.

³ Conform evidențelor internaționale, implementarea standardelor sanitare și fitosanitare implică inițial majorarea costurilor de producție multianuale cu 0,5-5%, după care cu 1-3% anual (World Bank, 2005). Pentru simulări precaute, autorul a ales limita superioară a intervalului care însumează cele două componente ale costurilor.

- **RBK:** a) anularea tarifelor vamale moldovenești la importurile din UV RBK; b) majorarea de 2,7 ori a tarifelor vamale moldovenești pentru importurile din toate țările din afara UV RBK. Se presupune că nu este necesar de investit suplimentar în satisfacerea standardele tehnice ale UV RBK deoarece Moldova și UV RBK utilizează aceleași standarde.
- **RBK_GAS:** la scenariul RBK de mai sus mai este adăugat un element important, reducerea cu 10% a prețului la gazul importat de către Republica Moldova din Federația Rusă. Conform unor relatări neoficiale, acest rabat a fost propus Ucrainei de către Rusia pentru a obține în gestiune magistralele de transport gaze sau pentru aderarea Ucrainei la UV RBK⁴.

Pentru toate cele 3 scenarii sunt aplicate aceleași reguli de echilibrare macroeconomică și a pieței factorilor de producție. În particular, se presupune că: 1) pentru balanța externă, cursul de schimb este flotant, în timp ce deficitul comercial este fixat; 2) pentru balanța investiții-economii se presupune că economiile sunt cele care se ajustează la nivelul dat al investițiilor; 3) pentru balanța bugetară, se consideră ca rata fiscalității este stabilă, în timp ce deficitul bugetar este ajustabil. Pentru piața factorilor de producție, se presupune că toți factorii de producție, în particular capitalul, nu sunt utilizate la capacitate deplină și că sunt mobili la nivel de sectoare.

REZULTATELE SIMULĂRII

Cele trei scenarii au impacte economice completamente diferite, în general pozitive pentru scenariul DCFTA (integrarea comercială mai strânsă cu UE) și puternic negative pentru scenariul RBK (aderarea la UV RBK). În combinație cu ieftinirea gazului importat din Rusia, aderarea la UV RBK – modelată de scenariul RBK_GAS – are un impact economic mai puțin negativ decât scenariului RBK. Principalele rezultate ale simulărilor sunt incluse în Tabelul 1. Pe lângă impactul tarifelor vamale, aceste efecte sunt condiționate de alte două schimbări esențiale care se produc în factorii economici fundamentali.

Astfel, pentru scenariul DCFTA (integrarea comercială mai strânsă cu UE) cursul real al leului moldovenesc se depreciază cu circa 2,1%, ceea ce are impact pozitiv asupra exporturilor naționale. În scenariul RBK cursul se apreciază cu 7,4%, în timp ce în cazul RBK_BG (aderarea la UV RBK plus ieftinirea cu 10% a gazului importat din Rusia) cursul se apreciază cu 6,4%, în ambele cazuri făcând exporturile moldovenești mai puțin competitive. Totodată, modelul anticipează că prețurile producătorilor practic nu vor crește în scenariul DCFTA (+0,02%), dar vor crește cu 1,3% în scenariul RBK. Ieftinirea gazului importat reduce din impactul scenariului RBK asupra prețurilor, dar oricum presiunile asupra costurilor de producție sunt pozitive.

Scăderea prețurilor producătorilor în cazul DCFTA este reflectată și de scăderea esențială a prețurilor pentru bunurile de consum: -9% pentru îmbrăcăminte (+26% în scenariul RBK), -3,3% pentru textile (+6,6% în RBK), -7,1% pentru uleiuri și grăsimi vegetale și animale (+8,6% RBK), -3,4% pentru legume și fructe (+5,7% RBK), -2,1% pentru băuturi alcoolice și

⁴ „Н.Азаров: Газпром предложил Украине скидку на газ в 10%”, <http://top.rbc.ru/economics/02/03/2012/640261.shtml>.

nealcoolice (+5% RBK). În scenariul RBK_GAS creșterea prețurilor de consum este mai mică decât în scenariul RBK, dar oricum este pozitivă.

În rezultat, bunăstarea generală (estimată prin volumul total al absorbției) se amplifică în primul scenariu (+5,0%) și se înrăutățește în cazul celui de-al doilea scenariu (-9,6%). Ieftinirea gazului nu compensează suficient de mult efectele negative ale scenariului RBK asupra bunăstării (bunăstarea scăzând cu 6,6%). În același timp, cererea de consum privată în scenariul DCFTA crește mai mult (+7,5%) decât absorbția per economie. În urma aderării la UV RBK consumul gospodăriilor casnice scade dramatic, mult mai puternic în cazul celor urbane (-18,8%) în comparație cu cele rurale (-9,3%). Ieftinirea gazului natural nu este în stare să compenseze pierderile de bunăstare.

Cele trei scenarii au și implicații diferite asupra bugetului de stat. În particular, în cazul scenariului DCFTA am putea să ne așteptăm la o creștere esențială a veniturilor bugetare (cu peste 1,6%), în timp ce scenariul RBK duce la scăderea esențială a veniturilor bugetare (cu aproape 6,5%), în special cauzat de reducerea consumului. Reducerea cu 10% a prețului la gazul importat din Federația Rusă oricum nu compensează pierderile de venituri bugetare cauzate de aderare la UV BKR, veniturile scăzând cu 2,4%. După cum și era de așteptat, în scenariul DCFTA povara fiscală (estimată ca pondere a veniturilor directe și vamale în PIB) scade cu circa 1,1%, în timp ce în cazul RBK și RBK_GAS, din contra, povara fiscală crește cu 1,9%. Totodată, este important de menționat că scăderea veniturilor și nivelului de bunăstare în scenariul RBK și RBK_GAS ar putea să ducă la creșterea cererii din partea populației pentru asistență socială suplimentară, ceea ce într-un final ar putea să rezulte în amplificarea deficitului bugetar.

Condițiile comerțului internațional se îmbunătățesc în scenariul DCFTA (prețurile la exporturi cresc în medie cu 3,0%, în timp ce prețurile importurilor, cu 0,8%). Totodată, pentru unele importuri, prețurile scad destul de mult: -2,3% pentru băuturi, -0,9 pentru produsele de papetărie, -0,7% pentru „alte produse alimentare”, -0,3% pentru produsele sectorului agricol. Evident, aceste scăderi ale prețurilor pentru produsele de import generează presiuni competitive mai mari asupra producătorilor locali. După cum și era de așteptat, în scenariul DCFTA exporturile cresc mai puternic pentru destinațiile UE și Turcia, dar mai puțin pentru alte destinații. Importurile cresc și ele puternic, din toate direcțiile și pentru toate produsele. Per total, în scenariul DCFTA exporturile cresc cu 11,2%, în timp ce importurile – cu 6,1%. În cazul RBK, deși prețul importurilor se reduce (-4%), prețul exporturilor se reduce și mai vizibil (-7,4%), înrăutățind termenii în care derulează comerțul internațional. În acest caz, exporturile scad cu proporții egale pe toate destinațiile și pentru toate produsele, în timp ce valoarea importurilor din alte destinații scade mai puternic decât în cazul celor din Rusia, Belarus și Kazahstan. Exporturile totale scad cu 22,2%, iar importurile – cu 11,1%. Al treilea scenariu de asemenea are un impact net negativ asupra condițiilor comerțului internațional, deși de o magnitudine mai mică decât al doilea scenariu: exporturile totale scad cu 17%, în timp ce importurile - cu 7,6%. În urma câștigurilor de competitivitate, în scenariul DCFTA deficitul comercial scade cu 2,6%, în timp ce în scenariul RBK și RBK_GAS competitivitatea exporturilor scade, ceea ce rezultă în amplificarea deficitului comercial cu 3,3% și, respectiv, 2,4%.

Cererea finală internă, care crește puternic în cazul DCFTA și scade în celelalte două scenarii este reflectată și în evoluția producției ramurilor economiei naționale. În cazul scenariului

DCFTA, volumul producției crește cu rate care variază între 1,9% (construcții) și 21,3% (producția de îmbrăcăminte și încălțăminte). În cazul aderării la UV RBK, situația este exact inversă, scăderea producției pornind de la -3,7% în cazul construcțiilor la -36% în cazul producției de îmbrăcăminte și încălțăminte. Ieftinirea gazului pare să modereze impactul negativ al scenariului precedent, dar insuficient pentru a menține rată pozitivă a creșterii producției.

Tabelul 1. Variația indicatorilor economici principali, % față de echilibrul de bază

	DCFTA	RBK	RBK_GAS
Indicele prețurilor producătorilor	0.0	1.3	1.0
REER – rata reală de schimb (semnul minus indică aprecierea MDL)	2,1	-7.4	-6,4
PIB	6,4	-13.2	-9,7
Absorbția	4,9	-9.6	-6,6
Cheltuielile de consum ale gospodăriilor casnice, total	7.8	-14.8	-10.2
Mediul rural	3.9	-9.4	-6.7
Mediul urban	10.6	-18.8	-12.8
Volumul exporturilor	11.3	-22.2	-17.0
Volumul importurilor	6.1	-11.1	-7.9
Veniturile factorilor de producție			
Munca calificare joasă	5.9	-12.0	-8.8
Muncă calificare medie	6.5	-12.7	-9.3
Muncă calificare înaltă	4.4	-8.7	-6.2
Capital	6.9	-14.1	-10.1
Ocupare informală agricultură	5.9	-14.2	-10.2
Ocupare informală alte sectoare	7,0	-13.3	-9.5
Venituri bugetul de stat	1.6	-6.5	-2,4
Investiții / PIB	-1.4	2.7	1,8
Economii / PIB	4.6	-7.4	-4.8
Deficit comercial / PIB	-2.6	3.3	2.4
Deficit bugetar / PIB	-1,1	3.1	1,5

Surse: rezultatele simulărilor pe baza modelului EGA.

Totodată, evoluția producției este însoțită și de evoluția corespunzătoare a cererii pentru factorii de producție: cererea de forță de muncă în cazul intensificării integrării comerciale cu UE crește cu 4,4% (scade cu 8,7% în cazul aderării la UV_RBK) pentru forță de muncă calificată, cu 6,5% pentru forța de muncă de calificare medie și cu 5,9% pentru cea de calificare joasă (cererea pentru forța de muncă de calificare medie și joasă scade cu 12,6% dacă Moldova aderă la UV RBK). Cererea de capital, în cadrul scenariului DCFTA crește cu 7%, dar scade cu 14% în cazul aderării la UV RBK. Al treilea scenariu de asemenea are implicații negative asupra cererii pentru factorii de producție, deși ceva mai moderate decât cel de-al doilea scenariu.

Impactul asupra PIB este, în ultimă instanță, aspectul cel mai important care trebuie considerat la compararea opțiunilor comerciale. Astfel, DCFTA are un impact puternic pozitiv asupra creșterii economice, +6,4%, în timp ce scenariul RBK reduce PIB-ul moldovenesc cu 13,2%. Chiar dacă Federația Rusă adaugă un bonus energetic (scenariul RBK_GAS), impactul general al aderării la UV RBK asupra economiei oricum rămâne negativ,

PIB-ul scăzând cu 9,6%. Modelul EGA arată că pentru compensarea deplină a pierderilor cauzate de majorarea tarifelor vamale de pe urma aderării la UV RBK, reducerea aplicată prețului la gazul livrat de Federația Rusă trebuie să fie de circa 30%.

ANALIZA SENSIBILITĂȚII ȘI RISCURILOR MODELĂRII

În general, modelele EGA sunt sensibile la variația coeficienților de elasticitate incluși în ecuații. Printre acești coeficienți se numără elasticitatea de substituție a factorilor de producție, elasticitatea de substituție a produselor locale cu cele de import, elasticitatea de transformare tehnologică a bunurilor pentru piața locală în bunuri de export și altele. Totuși, analiza comparată efectuată în acest studiu rămâne validă indiferent de valorile majorității coeficienților de elasticitate, deoarece variațiile în acești coeficienți cauzează același impact în toate simulările efectuate.

Modelul este însă mai sensibil la mecanismele de echilibrare macroeconomică și a piețelor factorilor de producție. În particular, vorbind despre echilibrul pe piața factorilor de producție, modelul sugerează că dacă Moldova nu va fi în stare să răspundă cererii crescânde pentru factori de producție, atunci impactul pozitiv al scenariul DCFTA se reduce semnificativ și chiar trece în negativ. Deși impactul asupra bunăstării rămâne marginal pozitiv (0,24%), PIB-ul scade, chiar dacă nesemnificativ (0,05%). Totodată, unele ramuri vor fi sensibile la reducerea tarifelor vamale, în special fiind vorba de agricultură, producția căreia ar putea să scadă cu 3%. Scenariul RBK este neutru din punct de vedere a bunăstării și al impactului asupra PIB, în timp ce scenariul RBK_GAS asigură o majorare mai semnificativă a bunăstării (+0,3%), dar este asociat cu un PIB cu 0,1% mai mic decât în echilibrul de bază.

Totodată, modelul sugerează că dacă Moldova ar fi avut un curs de schimb valutar fix, efectele economice din aderarea Moldovei la UV RBK ar putea să le depășească, pe termen scurt, pe cele obținute din DCFTA. Totuși, la modul practic, pentru Moldova ar fi extrem de dificil de menținut un asemenea regim valutar pe termen lung. Or, acesta sporește esențial vulnerabilitatea externă a țării, atât din cauza rezervelor valutare mici pe care le are țara, ceea ce face regimul valutar declarat puțin credibil pentru investitorii strategici, dar foarte atractiv pentru investitorii speculativi, cât și din cauza că acest regim ar fi totalmente contrar strategiei actuale de țintire a inflației adoptate de BNM.

Modelul EGA sugerează că scenariile RBK și RBK_GAS ar fi fost mai avantajoase pentru Moldova dacă Ucraina ar fi fost deja membru al acestei uniuni vamale. Însă este foarte greu de crezut că Ucraina va renunța la vectorul său de integrare europeană și va fi sedusă de ideea aderării la UV RBK. După cum arată analizele economice recente (Movchan and Giucci, 2011), pentru Ucraina, efectele aderării sale la UV RBK ar fi puternic negative și totalmente contrare intereselor sale, atât economice, cât și politice.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI POLITICE

Modelul de Echilibru General Aplicat al economiei moldovenești arată în mod convingător că, din cele două opțiuni integraționiste pe care le are Republica Moldova – integrarea comercială mai strânsă cu UE prin crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și

Cuprinzător și aderarea la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan – cea optimală în termeni economici pentru Moldova este prima, în timp ce a doua, contrar celor promovate de exponenții unor formațiuni politice, riscă să conducă la consecințe economice nefaste pentru țară.

Intensificarea integrării comerciale cu UE presupune câteva elemente importante: reducerea tarifelor vamale moldovenești pentru UE și Turcia, obținerea unor prețuri mai bune pentru exporturile moldovenești. La capitolul costuri, Moldova va trebui să-și asume costurile legate de implementarea standardelor europene pentru produsele exportate, în special de cele agricole. Studiile internaționale arată că implementarea standardelor sanitare și fitosanitare internaționale poate conduce la creșterea cu 1,5%-8% a costurilor producătorilor agricoli. Pentru siguranță, în model a fost simulat impactul creșterii costurilor de producție cu 8%. Chiar și în acest caz, modelul EGA demonstrează că balanța netă a beneficiilor și costurilor este pozitivă. Bunăstarea generală a cetățenilor crește, la fel ca și producția. Exporturile moldovenești vor deveni mai competitive pe toate direcțiile geografice, iar efectele de diversiune comercială sunt relativ limitate. Totodată, reducerea tarifelor vamale va asigura efecte dinamice pe termen lung, care nu au fost posibil de cuantificat în prezentul model. În special, este vorba de investiții străine mai mari și un transfer tehnologic mai intens din țările dezvoltate către Moldova, ceea ce va reduce decalajul de productivitate a muncii. Este interesant că modelul sugerează efecte negative destul de modeste pentru sectorul agricol moldovenesc de pe urma liberalizării comerțului cu UE și Turcia. Acest rezultat corelează și cu faptul că la actualul nivel de costuri, producătorii moldoveni sunt mai competitivi decât cei europeni și decât cei turci. Datele statistice ale FAO arată în mod convingător că prețurile producătorilor agricoli moldoveni sunt cu circa 60% mai mici decât prețurile producătorilor agricoli turci și cu circa 36% mai mici decât prețurile medii ale producătorilor agricoli din țările UE (cu excepția cărnii de porc și cărnii de pasăre)⁵. Reducerea costurilor de transport prin liberalizarea serviciilor internaționale de transport și armonizarea standardelor va amplifica și mai mult competitivitatea producătorilor agricoli moldoveni.

Pe de altă parte, aderarea Moldovei la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan, asociată cu triplarea tarifelor vamale, duce la deprecierea valutei naționale, creșterea costurilor de producție și înrăutățirea competitivității exporturilor moldovenești. În acest scenariu, bunăstarea generală a cetățenilor scade, reflectată și de o reducere esențială a nivelului producției. Apar serioase consecințe comerciale, manifestate prin scăderea exporturilor și importurilor în / din toate direcțiile geografice. Tarifele vamale mai înalte vor compromite eforturile de modernizare tehnologică a economiei moldovenești. Puține ramuri economice vor beneficia realmente de nivelul mai înalt de „protecție comercială”, deoarece apetitul consumatorilor va scădea drastic. Totodată, acest scenariu, simulat cu modelul EGA, nu a putut ține cont de un aspect extrem de important: Moldova este membru al Organizației Mondiale a Comerțului și o politică comercială mai opresivă față de partenerii din afara UR RBK imediat ar genera costuri politice și economice suplimentare, greu de cuantificat cu modelul utilizat. Conform documentelor statutare ale OMC, ar fi perfect legal pentru țările non-RBK să răspundă Moldovei cu aceeași monedă, compromițând și mai mult competitivitatea exporturilor moldovenești. Totodată, se poate afirma aproape sigur că

⁵ FAOSTAT, <http://faostat3.fao.org/home/index.html#DOWNLOAD>.

aderarea la Uniunea Vamală va duce la anularea tuturor preferințelor comerciale acordate în mod unilateral de Uniunea Europeană.

Al treilea scenariu, cel care presupune că aderarea la Uniunea Vamală este însoțită de reducerea cu 10% a prețului gazului importat din Federația Rusă, nu compensează nici jumătate din efectele economice negative ale aderării la Uniunea Vamală. Mai mult decât atât, promisiunea reducerii prețului la gaz este foarte puțin credibilă, cel puțin din trei motive. În primul rând, Federația Rusă renunță tot mai mult la utilizarea subvențiilor energetice pentru a compensa fidelitatea aliaților săi. Exemplul Belarusului este foarte grăitor, în acest sens: chiar dacă Belarus este probabil cel mai fidel partener al Federației Ruse în Uniunea Vamală, Rusia nu s-a sinchisit să utilizeze arma energetică pentru a obține de la Belarus o serie de concesi economice și politice. În al doilea rând, aderând la OMC, Rusia și-a asumat obligația de a nivela prețul la gazul livrat pe piața internă cu prețurile de export. Aceasta va limita esențial marja de generozitate a Rusiei vizavi de partenerii săi comerciali. În al treilea rând, conform prognozelor Agenției Internaționale pentru Energie, în viitorul apropiat gazul natural obținut din resurse convenționale se va confrunta cu o competiție foarte puternică din partea unor noi furnizori pe piața europeană, în particular, fiind vorba de gazul natural obținut din surse neconvenționale în Canada, SUA și Polonia. Astfel, putem considera că Moldova are foarte puține șanse să vadă bonusul energetic promis și ar fi extrem de neînțelept din partea Moldovei să urmărească obținerea unor avantaje îndoielnice și puțin durabile.

Ținând cont de rezultatele acestei analize, recomandările-cheie pentru autoritățile moldovenești sunt următoarele:

- Intensificarea eforturilor de integrare comercială cu Uniunea Europeană, precum și negocierea eficientă a acordului de liber schimb cu Turcia;
- Asigurarea unei reforme cardinale a sistemului de educație profesională, la toate nivelele, pentru ca Moldova să fie în stare să valorifice prin forța de muncă de calificare corespunzătoare noile avantaje create de o integrare comercială aprofundată și cuprinzătoare;
- Asigurarea climatului investițional necesar pentru creșterea investițiilor locale și străine, fără de care nu va fi posibilă valorificarea adecvată a ZLSAC;
- Asigurarea unor relații comerciale foarte bune cu țările membre ale UV RBK, inclusiv prin eliminarea contencioaselor politice existente și eliberând relațiile comerciale de orice încărcătură politică;
- Acordarea suportului producătorilor agricoli moldoveni pentru adoptarea graduală a standardelor sanitare și fitosanitare internaționale și europene, pentru a modera șocurile legate de tranziția la aceste standarde;
- Asigurarea liberalizării efective a serviciilor de transport internațional și revizuirea politicilor și proiectelor de infrastructură existente, astfel încât producătorii moldoveni să poată valorifica avantajele concurențiale de costuri pe care le dețin;
- Asigurarea informării corecte a publicului moldovenesc despre balanța costurilor și beneficiilor opțiunilor integraționiste pe care le are Republica Moldova;

LISTA REFERINTELOR BIBLIOGRAFICE

Lofgren, Hans et al., „A Standard Computable General Equilibrium (CGE) Model in GAMS”. IFPRI, 2002. Downloadable: <http://www.ifpri.org/pubs/microcom/5/mc5.pdf>.

WTO, ITC and UNCTAD, „World Tariff Profiles”, 2011.

World Bank, „Food Safety and Agricultural Health Standards: Challenges and Opportunities for Developing Country Exports”, Summary of the Report no.31302, January 10, 2005.

Movchan Veronica and Giucci Ricardo, „Quantitative Assessment of Ukraine’s Regional Integration Options: DCFTA with European Union vs. Customs Union with Russia, Belarus and Kazakhstan”, German Advisory Group, Institute for Economic Research and Policy Consulting, Policy Papers Series [PP/05/2011], Berlin/Kiev November 2011.